

پیش‌بینی ابعاد خودآگاهی بر مبنای رگه‌های شخصیت دانش‌آموزان تیزهوش

Predicting Self-Awareness Dimensions from Personality Traits among Gifted Students

Madineh Rafat Panah
MA in Psychology and
Exceptional Children

Diba Seif, PhD
Shiraz University

دیبا سیف
استادیار دانشگاه شیراز

مدینه رفعت‌پناه
کارشناس ارشد روان‌شناسی و
آموزش کودکان استثنایی

چکیده

هدف پژوهش حاضر، پیش‌بینی ابعاد خودآگاهی بر مبنای رگه‌های شخصیتی در دانش‌آموزان تیزهوش بود. شرکت‌کنندگان مشتمل بر ۲۳۹ دانش‌آموز تیزهوش (۱۲۰ دختر، ۱۱۹ پسر) در مقطع دبیرستان شهرستان شیراز بودند که به شیوه هدفمند انتخاب شدند. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه پنج عامل اصلی شخصیت (گلدبرگ، ۱۹۹۹) و مقیاس خودهشیاری (ریلو و الیک، ۱۹۹۸) استفاده شد. نتایج بیانگر آن بود که بین رگه‌های شخصیت (برون‌گردی، وظیفه‌شناسی، توافق‌جویی، گشودگی به تجربه و نوروزگرایی) و ابعاد خودآگاهی (خودآگاهی خصوصی، خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی) همبستگی وجود دارد. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که عامل‌های گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی، بعد خودآگاهی خصوصی و توافق‌جویی، و نوروزگرایی، بعد خودآگاهی عمومی را به‌طور مثبت پیش‌بینی می‌کنند. همچنین، نوروزگرایی به‌طور مثبت و برون‌گردی به‌طور منفی بعد اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی کرد.

واژه‌های کلیدی: رگه‌های شخصیت، خودآگاهی، دانش‌آموزان تیزهوش

Abstract

The purpose of the present study was to predict the dimensions of self-awareness from personality traits in gifted students. Two hundred and thirty nine gifted students (120 girls, 119 boys) were selected from two high schools using purposive sampling. The participants completed the Big Five Personality Questionnaire (BFPQ; Goldberg, 1999) and the Self-Consciousness Scale (SCS; Realo & Allik, 1998). The results indicated significant correlations between personality traits (openness to experience, conscientious, agreeableness, extraversion, and neuroticism) and dimensions of self-awareness (private self-awareness, public self-awareness, and social anxiety). The multiple regression analysis indicated that openness to experience and conscientiousness predicted private self-awareness, and agreeableness and neuroticism predicted public self-awareness positively. Also, neuroticism predicted social anxiety positively, and extraversion predicted social anxiety negatively.

Keywords: personality traits, self-awareness, gifted students

received: 1 February 2014

accepted: 16 March 2014

Contact information: m_rafat1982@yahoo.com

دریافت: ۹۲/۱۰/۱۱

پذیرش: ۹۲/۱۲/۲۵

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز است.

مقدمه

درونی متمرکز می‌شود. دیدگاه دیگر بیان می‌کند که خودآگاهی صرفاً مربوط به جنبه‌های خصوصی و فردی نیست بلکه جنبه‌های عمومی را هم دربر می‌گیرد. از جمله نظریه‌پردازان این دیدگاه فنسین، شیر و باس (۱۹۷۵) هستند که الگوی شخصیت-اجتماع^{۱۱} را ارائه کرده‌اند. این الگو تمایزی است که اولین بار به وسیله مید^{۱۲} در سال ۱۹۳۴ و سپس به وسیله ویکلند^{۱۳} و دوآل^{۱۴} در سال ۱۹۷۲ بین هشیاری و خودآگاهی ایجاد شد (مورین، ۲۰۰۵). ابعاد این الگو شامل خودآگاهی عمومی^{۱۵} یعنی آگاهی نسبت به خود به عنوان فردی اجتماعی و نسبت به دیدگاه دیگران، خودآگاهی خصوصی^{۱۶} به معنای آگاهی فرد نسبت به احساسات، هدف‌ها و انگیزه‌های درونی و اضطراب اجتماعی^{۱۷} و دربرگیرنده نگرانی و پریشانی فرد از قرار داشتن در حضور دیگران است (فنسین و دیگران، ۱۹۷۵).

پژوهش‌هایی که در زمینه خودآگاهی تیزهوشان صورت گرفته حاکی از آن است که این افراد از سطح بالای خودآگاهی برخوردارند (سائودر، ۲۰۰۹). دیویس^{۱۸} و ریم^{۱۹} (۱۹۹۸) نقل از ویلیامز، (۲۰۰۶) معتقدند افراد تیزهوش، کنجکاوی زیادی دارند و بر اساس تأثیری که بر دیگران می‌گذارند، نگرانی‌های زیادی را برای تحول ارزش‌ها تجربه می‌کنند و آگاهی بیش از حد آنها ممکن است به رفتارهای اضطرابی منجر شود. کسب آگاهی نسبت به خود و دیگران و نسبت به موقعیت‌های چالش‌برانگیزی که افراد با استعداد با آن روبه‌رو هستند، اهمیت به‌سزایی دارد. تیزهوشان، خودآگاهی خود را از طریق تجربیات چندگانه در موقعیت‌های گوناگون و با افراد مختلف گسترش می‌دهند. خودآگاهی از تیزهوش بودن، غنایی از تجربه را دربردارد که فرد چگونگی متفاوت بودن خود و جهان را درک می‌کند (آندریو و ماهونی، ۲۰۰۱). خودآگاهی برای تسهیل انتخاب رفتارهایی که با نیازها و علایق شخصی سازگارند، اهمیت بسزایی دارد و بهزیستی روان‌شناختی را از طریق نظم‌جویی و تحقق نیازهای روان‌شناختی اساسی برای استقلال عمل^{۲۰} و انتخاب آزادانه

بررسی ویژگی‌های شناختی و شخصیتی دانش‌آموزانی که از استعداد و هوش برجسته‌ای برخوردارند، یکی از حوزه‌های مورد علاقه روان‌شناسان و متخصصان تعلیم و تربیت است. تیزهوشی یک پدیده چندوجهی شامل واکنش استعداد‌های خاص، حوادث محیطی مورد علاقه و ویژگی‌های منحصر به فرد شخصیتی است (پیچووسکی^۱، ۲۰۰۶؛ نقل از بیلی، ۲۰۰۹). یکی از الگوهایی که در زمینه تیزهوشی ارائه شده است، الگوی تمایز تیزهوشی از سرآمدی^۲ است که توسط گانیه (۱۹۸۵، ۱۹۹۳) مطرح شده است. سه جزء اساسی این الگو شامل تیزهوشی (توانایی‌های طبیعی)، سرآمدی (مهارت‌های رشدیافته) و فرایند رشد سرآمدی (آموزش و تمرین) است. سه مؤلفه اساسی، تأثیرگذارهای درون-شخصی^۳، تأثیرگذارهای محیطی^۴ و شانس^۵ ساختار این الگو را کامل می‌کنند. تأثیرگذارهای درون‌شخصی مشتمل بر انگیزش، شخصیت، مدیریت خود و اراده و تأثیرگذارهای محیطی شامل حوادث، تدارکات^۶، محیط اجتماعی-فرهنگی و اشخاص هستند (گانیه، ۲۰۰۴). بر اساس این الگو مجموعه‌ای از شرایط محیطی و شخصیتی لازم است تا سرآمدی تحقق پذیرد (تامسون، ۲۰۰۶).

خودآگاهی^۸ به‌عنوان حوزه‌ای در روان‌شناسی از سال ۱۹۶۰ مورد توجه قرار گرفته است (مورین، ۲۰۰۵). خودآگاهی، داشتن فهم عمیق از عواطف خود، نقاط قوت و ضعف خود و ارزش‌ها و انگیزه‌های خود است (گلمن^۹، ۲۰۰۲؛ نقل از کالدول، ۲۰۱۰). کنان و دیگران (۲۰۰۷) خودآگاهی را به‌عنوان توانایی بازبینی حالت‌های ذهنی توسط خود فرد تعریف کرده‌اند که فرد قادر می‌سازد تا به شناخت خود از یک دیدگاه سوم شخص توجه کند. دو دیدگاه مهم به بحث پیرامون خودآگاهی پرداخته‌اند. یکی از این دیدگاه‌ها، دیدگاه فاعلی^{۱۰} یا اول شخص است. در این دیدگاه خودآگاهی زمانی روی می‌دهد که شخص بیش از آنکه به محیط بیرونی توجه کند، بر محیط

1. Piechowski, M.

2. Differentiated Model of Giftedness and Talent

3. interpersonal catalysts

4. environmental catalysts

5. chance

6. provisions

7. milieu

8. self-awareness

9. Goleman, D.

10. subjective perspective

11. Social-Personality Model

12. Mead, G. H.

13. Wicklund, R. A.

14. Duval, S.

15. public self-awareness

16. private self-awareness

17. social anxiety

18. Davis, G.

19. Rimm, S.

20. autonomy

مدینه رفعت‌پناه، دیبا سیف

۲۰۰۳؛ ریلو و الیک، ۲۰۱۰؛ نیستد و یونبرگ، ۲۰۰۲). نتایج حاصل از پژوهش ریلو و الیک (۲۰۱۰) نشان دادند خودآگاهی خصوصی با گشودگی به تجربه، نوروزگرایی با اضطراب اجتماعی و خودآگاهی عمومی رابطه مثبت معنادار دارند. از سوی دیگر، بین عامل برون‌گردی با اضطراب اجتماعی رابطه منفی معنادار یافت شد. ریلو و الیک (۲۰۱۰) همچنین دریافتند عامل وظیفه‌شناسی با خودآگاهی خصوصی همبستگی مثبت و با اضطراب اجتماعی همبستگی منفی معنادار دارد (ریلو و الیک، ۲۰۱۰).

یافته‌های حاصل از پژوهش نیستد و یونبرگ (۲۰۰۲) نشان دادند خودآگاهی خصوصی با وظیفه‌شناسی، برون‌گردی و توافق‌جویی رابطه مثبت دارد. در این پژوهش برخلاف نتایج حاصل از پژوهش ریلو و الیک (۲۰۱۰) خودآگاهی خصوصی با عامل گشودگی به تجربه، رابطه منفی نشان داد. دیمتریو (۲۰۰۳) در تحقیق خود با بررسی تعامل‌های پویای بین شخصیت، ذهن و خود نشان داد کارآمدی شناختی با برون‌گردی، توافق‌جویی، وظیفه‌شناسی و گشودگی به تجربه رابطه نیرومندی دارد. اینگه و سگلن (۲۰۱۳) نیز با بررسی سبک‌ها و پیچیدگی‌های شناختی، هویت و شخصیت نشان دادند نیاز به شناخت با گشودگی به تجربه و خودآگاهی خصوصی مرتبط است.

ویژگی‌های شخصیتی تیزهوشان نیز در پژوهش‌های مختلفی بررسی شده است. این پژوهش‌ها بیشتر بر اضطراب و نحوه سازگاری تیزهوشان متمرکز بوده‌اند (براکن و برون، ۲۰۰۶؛ بیلی، ۲۰۰۹؛ کروس، کاسادی، ادیکسون و آدامز، ۲۰۰۸؛ کروس، کاسادی و میلر، ۲۰۰۶). برخی از این پژوهش‌ها با تأکید بر آسیب‌پذیری بیشتر تیزهوشان در برابر تنیدگی، نشان داده‌اند بسیاری از بزرگسالان تیزهوش مستعد تجربه کردن میزان بالاتری از نوروزگرایی یا مشکلات شخصیت هستند (کروس و دیگران، ۲۰۰۸) و پیامدهای منفی تنیدگی و افسردگی را بیشتر تجربه می‌کنند (کروس و دیگران، ۲۰۰۶). برخی از محققان (برای مثال، استرنبرگ^{۱۴} و زانگ^{۱۵}،

فعالیت و شایستگی میسر می‌سازد (براون و ریان، ۲۰۰۳). از خودآگاهی، قدرت درونی و اعتماد به خویشتن به وجود می‌آید و کسانی که از خودآگاهی بیشتری برخوردارند، تمایل قوی‌تری نیز به پذیرش خود و مسئولیت انتخاب‌ها و اعمالشان دارند (فونگ، ۲۰۱۱).

الگوی پنج عامل اصلی^۱ (کوستا و مک‌کری، ۱۹۹۲) از الگوهای پرکاربرد در زمینه شخصیت است. در این الگوکه برگرفته از روی آورد رگه‌هاست، افراد در قالب نسبتاً پایدار تفکر، احساس و اعمال توصیف می‌شوند و می‌توان آنها را در قالب برخی از رگه‌ها که نوعی ثبات موقعیتی دارند، اندازه‌گیری کرد. طبق این الگو، نظام شخصیت متشکل از دو مؤلفه اصلی و پیرامونی است. مؤلفه‌های اصلی تمایلات اساسی^۲ (استعدادها و تمایلات پایدار فرد)، سازش‌های خصیصه‌ای^۳ (ساختارهای اکتسابی عینی) و خودپنداشت^۴ هستند و مؤلفه‌های پیرامونی شامل تأثیرات بیرونی^۵، مبانی زیست‌شناختی^۶ و زندگی‌نامه عینی^۷ است (مک‌کری و کوستا، ۲۰۰۳). عوامل پنج‌گانه شامل برون‌گردی در مقابل درون‌گردی^۸، توافق‌جویی در مقابل ضدیت^۹، وظیفه‌شناسی در مقابل فقدان هدفمندی^{۱۰}، نوروزگرایی در مقابل پایداری هیجانی^{۱۱} و گشودگی به تجربه در مقابل عدم گشودگی به تجربه^{۱۲} است (هسلم، ۲۰۰۷). برون‌گردی با گرمی، گروه‌جویی، قاطع بودن، فعالیت، هیجان‌خواهی و هیجان‌های مثبت، توافق‌جویی با اعتماد، نوع‌دوستی، رک‌گویی، همراهی، فروتنی و هم‌دردی، و وظیفه‌شناسی با صلاحیت^{۱۳}، نظم و ترتیب، تلاش برای موفقیت، خویشتن‌داری و محتاط در اخذ تصمیم توصیف می‌شود. نوروزگرایی شامل اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، شرم، برانگیختگی و آسیب‌پذیری و گشودگی به تجربه نیز شامل گشودگی نسبت به اندیشه‌ها، تخیل، زیبایی‌پسندی و گشودگی نسبت به احساسات، ارزش‌ها و اعمال مشخص می‌شود (مک‌کری و کوستا، ۲۰۰۳).

پژوهش‌های مختلف رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و خودآگاهی را نشان داده‌اند (اینگه و سگلن، ۲۰۱۳؛ دیمتریو،

1. Big Five Factor Model	6. biological bases	11. neuroticism versus emotional stability
2. basic tendencies	7. objective biography	12. openness versus closeness to experience
3. characteristic adaptations	8. extraversion versus introversion	13. competence
4. self-concept	9. agreeableness versus antagonism	14. Sternberg, R.
5. external influences	10. conscientiousness versus lack of direction	15. Zhang, L. F.

ویژگی‌های شخصیتی و ابعاد خودآگاهی در دانش‌آموزان تیزهوش رابطه وجود دارد؟ و سهم هر یک از عوامل پنج‌گانه شخصیت در پیش‌بینی ابعاد خودآگاهی به چه میزان است؟

روش

پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی است. متغیرهای پیش‌بین شامل گشودگی به تجربه، برون‌گردی، توافق‌جویی، وظیفه‌شناسی و نوروزگرایی و متغیرهای ملاک شامل خودآگاهی خصوصی، خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی هستند. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل کلیه دانش‌آموزان مشغول به تحصیل در دبیرستان‌های پرورش استعداد درخشان شهرستان شیراز در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بود. نمونه پژوهش مشتمل بر ۲۳۹ نفر (۱۲۰ دختر، ۱۱۹ پسر) از دانش‌آموزان سال اول دبیرستان مشغول به تحصیل در دبیرستان‌های استعداد درخشان شیراز بودند که به روش نمونه‌برداری هدفمند انتخاب شدند. میانگین سنی این دانش‌آموزان ۱۴ سال و ۴ ماه بود. در پژوهش حاضر ابزارهای زیر به کار گرفته شدند.

پرسشنامه پنج عامل اصلی شخصیت^۱ (گلدبرگ، ۱۹۹۹). سنجش ویژگی‌های پنج‌گانه شخصیت از طریق پرسشنامه پنج عامل اصلی شخصیت صورت گرفت. نسخه اصلی این پرسشنامه شامل ۵۰ ماده است. اما در فرهنگ ایرانی بعد از ترجمه و اعتباریابی به‌وسیله خرمائی (۱۳۸۵) به ۴۶ ماده تقلیل یافت. پاسخ‌دهی به ماده‌های آن از طریق مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت انجام می‌شود (خرمائی، ۱۳۸۵). خرمائی (۱۳۸۵) با استفاده از روش تحلیل عاملی نشان داد این ابزار روایی سازه‌ای قابل قبولی دارد و پنج عامل مستقل گشودگی به تجربه، توافق‌جویی، برون‌گردی، وظیفه‌شناسی و نوروزگرایی را می‌سنجد. اعتبار این پرسشنامه در پژوهش حاضر با محاسبه همبستگی هر ماده و عامل مربوط به آن احراز شد. دامنه ضرایب همبستگی بین نمره هر ماده با عامل مربوط به آن از ۰/۳۶ تا ۰/۸۰ متغیر بود ($P < ۰/۰۰۱$). این نتایج حاکی از همسانی درونی قابل قبول این پرسشنامه است. اعتبار پرسشنامه پنج عامل اصلی شخصیت با محاسبه ضریب

۱۹۹۵، واینر^۱، ۱۹۹۶ نقل از ویلیامز، ۲۰۰۶) بر وجود اضطراب در تیزهوشان تأکید کرده‌اند. از سوی دیگر، بیلی (۲۰۰۹) با بررسی ارتباط بین یکپارچگی مثبت، ویژگی‌های اجتماعی، هیجانی و رفتاری و تحول خود و ابعاد آن در بزرگسالان تیزهوش نشان داد، تیزهوشان بهترین سطوح سازگاری را دارند و از سلامت کلی برخوردار هستند. همسو با پژوهش بیلی (۲۰۰۹)، براکن و برون (۲۰۰۶) نیز گزارش کردند دانش‌آموزان تیزهوش، سازگاری رفتاری بهتری نسبت به هم‌تایان خود دارند.

شونسی و دیگران (۲۰۰۴) با بررسی عوامل شخصیتی تیزهوشان نشان دادند افراد تیزهوش در پایداری هیجانی، اقتدار و مطیع بودن، متوسط هستند. این افراد به خودانگیزگی^۲، شاد بودن، بامعنی بودن و علاقه‌مندی گرایش دارند. آنها از نظر کمروبی-جسارت، تنش-آرامش، رک‌بودن-مودیان رفتار کردن و همچنین خودکفایتی در سطحی متوسط قرار دارند و شکاک و بدگمان نیستند. این گروه در تخیل و خلاقیت نمره‌های بالایی کسب کردند، افرادی بی‌نظم نیستند و دقت اجتماعی غیرمعمول ندارند. امینی (۲۰۰۵) نیز با بررسی عوامل ایجادکننده تنیدگی و سازگاری در تیزهوشان نشان داد سطح سازگاری تیزهوشان بالاتر از افراد عادی است. در این پژوهش اگرچه تفاوت معناداری بین افراد تیزهوش و عادی در عوامل ایجادکننده تنیدگی یافت نشد، اما، دانش‌آموزان تیزهوش عکس‌العمل شناختی بیشتری به ایجادکننده‌های تنیدگی نشان دادند.

نتایج حاصل از پژوهش‌های معدود ذکرشده در زمینه رابطه برخی از عوامل شخصیتی از جمله وظیفه‌شناسی و گشودگی به تجربه با ابعاد خودآگاهی متناقض است. پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه ویژگی‌های شخصیتی تیزهوشان نیز حاکی از عدم هماهنگی نتایج است. از سوی دیگر، تاکنون پژوهش داخلی که ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و ابعاد خودآگاهی را طبق الگوی شخصیت اجتماع (فنسین و دیگران، ۱۹۷۵) بررسی کرده باشد، یافت نشد. بنابراین، هدف این پژوهش شناخت الگوی پیش‌بینی‌کنندگی ابعاد خودآگاهی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان تیزهوش است. سؤال‌های پژوهش حاضر عبارتند از: آیا بین

تجربه، وظیفه‌شناسی و توافق‌جویی با خودآگاهی خصوصی، همبستگی مثبت معنادار وجود دارد. عامل گشودگی به تجربه بیشترین ضریب همبستگی را با خودآگاهی خصوصی نشان می‌دهد. عامل توافق‌جویی و عامل نوروزگرایی نیز با خودآگاهی عمومی همبستگی مثبت معنادار دارد. بین برون‌گردی، وظیفه‌شناسی و توافق‌جویی با بعد اضطراب اجتماعی همبستگی منفی معنادار وجود دارد. از سوی دیگر، نوروزگرایی با این بعد همبستگی مثبت معنادار نشان می‌دهد.

همچنین، نتایج نشان می‌دهند بین عوامل شخصیتی نیز همبستگی درونی وجود دارد. برون‌گردی با توافق‌جویی همبستگی مثبت و با نوروزگرایی همبستگی منفی و معنادار دارد. افزون بر آن، بین وظیفه‌شناسی ($r=0/31, P<0/01$) و توافق‌جویی ($r=0/22, P<0/01$) با گشودگی به تجربه همبستگی مثبت معنادار وجود دارد و عامل توافق‌جویی با وظیفه‌شناسی همبستگی مثبت ($r=0/18, P<0/01$) نشان می‌دهد. اما، بین نوروزگرایی و وظیفه‌شناسی ($r=0/01, P<0/01$)، $r=0/34$ همبستگی منفی معنادار وجود دارد. بین ابعاد خودآگاهی نیز همبستگی درونی وجود دارد که بیشترین ضریب مربوط به ارتباط خودآگاهی خصوصی و خودآگاهی عمومی ($r=0/29, P<0/01$) و کمترین ضریب مربوط به ارتباط اضطراب اجتماعی و خودآگاهی خصوصی و است ($r=0/01, P<0/01$).

به‌منظور تعیین سهم پیش‌بینی‌کنندگی ویژگی‌های شخصیتی برای ابعاد خودآگاهی سه تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان انجام شد که در هر تحلیل ویژگی‌های شخصیتی به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین و یکی از ابعاد خودآگاهی به‌عنوان متغیر ملاک لحاظ شد.

نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه در جدول ۲ بیانگر آن است که عامل گشودگی به تجربه ($P<0/0001$) و $t=5/63$ و $\beta=0/35$) و وظیفه‌شناسی ($P<0/0001$) و $t=3/88$ و $\beta=0/25$) به‌طور مثبت بعد خودآگاهی خصوصی را پیش‌بینی می‌کنند. در مجموع این متغیرها ۲۷ درصد از واریانس نمره‌های بعد خودآگاهی خصوصی را تبیین می‌کنند ($P<0/0001$) و $F=16/22$ و $R^2=0/27$.

آلفای کرونباخ به‌دست آمده است. در پژوهش کوستا و مک‌کری (۱۹۹۲) میزان این ضریب از ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ و در پژوهش خرمائی (۱۳۸۵) از ۰/۷۷ تا ۰/۸۸ متغیر بود. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل گشودگی به تجربه، برون‌گردی، توافق‌جویی، وظیفه‌شناسی و نوروزگرایی به‌ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۶، ۰/۸۶ و ۰/۸۳ به‌دست آمد که نشان‌دهنده اعتبار قابل ملاحظه پنج عامل بود.

مقیاس خودهشیاری^۱ (ریلو و الیک، ۱۹۹۸). این مقیاس که در ایران به‌وسیله لطیفیان و سیف (۱۳۸۶) اعتباریابی شده است، از نوع لیکرت پنج درجه‌ای و شامل ۲۴ ماده است که پاسخ‌دهی به آن از بسیار موافقم تا بسیار مخالفم صورت می‌گیرد (لطیفیان و سیف، ۱۳۸۶). روایی این مقیاس در پژوهش‌های فنسین و دیگران (۱۹۷۵)، شیر و کارور (۱۹۸۵) و اوسک و باجک (۲۰۰۶) به روش تحلیل عاملی و در پژوهش لطیفیان و سیف (۱۳۸۶) از طریق بررسی همبستگی درونی نمره‌های مقیاس احراز شده است. روایی مقیاس خودهشیاری در پژوهش حاضر از طریق تحلیل عاملی با چرخش واریمکس نشان داد این ابزار سه بعد مستقل خودآگاهی خصوصی، خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی را می‌سنجد. مقادیر ارزش ویژه برای این عوامل به‌ترتیب ۳/۳۴، ۲/۱۷ و ۳/۱۲ به‌دست آمد که در مجموع ۳۷/۵۲ درصد از واریانس نمره‌های مقیاس خودآگاهی را تبیین کرد. در پژوهش فنسین و دیگران (۱۹۷۵) ضرایب آلفای کرونباخ برای مؤلفه خودآگاهی عمومی، خودآگاهی خصوصی و اضطراب اجتماعی به‌ترتیب ۰/۸۴، ۰/۷۹ و ۰/۷۳ و در پژوهش شیر و کارور (۱۹۸۵) ۰/۸۴، ۰/۷۵ و ۰/۷۹ به‌دست آمد. در پژوهش لطیفیان و سیف (۱۳۸۶) نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای سه مؤلفه مقیاس از ۰/۵۷ تا ۰/۸۴ گزارش شده است. در پژوهش حاضر نیز ضرایب آلفای کرونباخ برای ابعاد خودآگاهی خصوصی، خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی به‌ترتیب ۰/۷۵، ۰/۶۰ و ۰/۷۶ به‌دست آمد که بیانگر اعتبار قابل قبول مقیاس بود.

یافته‌ها

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهند بین عامل‌های گشودگی به

جدول ۱

ضرایب همبستگی عوامل پنج‌گانه شخصیت با ابعاد خودآگاهی

عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. گشودگی به تجربه	-						
۲. توافق‌جویی	۰/۲۲**	-					
۳. وظیفه‌شناسی	۰/۳۰**	۰/۱۸**	-				
۴. برون‌گردی	۰/۱۲	۰/۲۲**	۰/۰۳	-			
۵. نوروزگرایی	۰/۰۰۱	۰/۰۳	۰/۳۴**	۰/۱۹**	-		
۶. خودآگاهی خصوصی	۰/۴۵**	۰/۲۰**	۰/۳۶**	۰/۰۶	۰/۰۰۶	-	
۷. خودآگاهی عمومی	۰/۰۶	۰/۳۴**	۰/۰۳	۰/۱۲	۰/۱۸**	۰/۲۹**	-
۸. اضطراب اجتماعی	۰/۱۲	۰/۱۶*	۰/۱۴*	۰/۰۶**	۰/۳۴**	۰/۱۴*	۰/۰۵

**P<۰/۰۱ *P<۰/۰۵

جدول ۲

نتایج تحلیل رگرسیون خودآگاهی خصوصی بر اساس عوامل پنج‌گانه شخصیت

متغیرهای پیش‌بین	R^2	F	β	t
گشودگی به تجربه			۰/۳۵	۵/۶۳*
توافق‌جویی			۰/۱۰	۱/۶۸
وظیفه‌شناسی			۰/۲۵	۳/۸۸*
برون‌گردی	۰/۲۷	۱۶/۲۲	۰/۰۱	۰/۲۳
نوروزگرایی			۰/۰۸	۱/۳۲

*P<۰/۰۰۱

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد، عامل توافق‌جویی

 $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(\beta=۰/۳۹)$ و $(t=۶/۱۲)$ و $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(\beta=۰/۱۹)$ و $(t=۲/۹۰)$ به‌طور مثبت بعد خودآگاهی عمومی را

پیش‌بینی می‌کند. در مجموع این متغیرها ۲۰ درصد از واریانس

نمره‌های بعد خودآگاهی عمومی را تبیین می‌کنند $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(R^2=۰/۲۰)$ و $(F=۱۰/۸۳)$

جدول ۳

نتایج تحلیل رگرسیون خودآگاهی عمومی بر اساس عوامل پنج‌گانه شخصیت

متغیرهای پیش‌بین	R^2	F	β	t
گشودگی به تجربه			۰/۰۳	۰/۴۲
توافق‌جویی			۰/۳۹	۶/۱۲*
وظیفه‌شناسی			۰/۰۳	۰/۴۹
برون‌گردی	۰/۲۰	۱۰/۸۳*	۰/۰۷	۱/۱۱
نوروزگرایی			۰/۱۹	۲/۹۰*

*P<۰/۰۰۱

نتایج حاصل از رگرسیون اضطراب اجتماعی بر عوامل

پنج‌گانه شخصیت نیز نشان دادند برون‌گردی $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(\beta=-۰/۵۴)$ و نوروزگرایی $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(t=۳/۸۹)$ و $(\beta=۰/۲۲)$ به‌طور مثبت بعد اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی

می‌کنند. در مجموع این متغیرها ۴۱ درصد از واریانس نمره‌های

بعد اضطراب اجتماعی را تبیین می‌کنند $(P<۰/۰۰۰۱)$ و $(R^2=۰/۴۱)$ و $(F=۳۱/۲۳)$

جدول ۴

نتایج رگرسیون اضطراب اجتماعی بر اساس عوامل پنج‌گانه شخصیت

متغیرهای پیش‌بین	R^2	F	β	t
گشودگی به تجربه			۰/۰۵	۰/۸۵
توافق‌جویی			۰/۰۱	۰/۲۵
وظیفه‌شناسی			۰/۰۴	۰/۶۸
برون‌گردی	۰/۴۱	۳۱/۲۳*	۰/۵۴	۰/۹۷*
نوروزگرایی			۰/۲۲	۳/۸۹*

*P<۰/۰۰۱

بحث

هدف از پژوهش حاضر تعیین نقش عوامل پنج‌گانه

شخصیت شامل برون‌گردی، گشودگی به تجربه، وظیفه‌شناسی،

توافق‌جویی و نوروزگرایی در پیش‌بینی هر یک از ابعاد

خودآگاهی شامل خودآگاهی خصوصی، خودآگاهی عمومی و

اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان تیزهوش بود.

یافته‌های پژوهش نشان دادند بین ویژگی‌های شخصیتی

با ابعاد خودآگاهی الگویی از روابط همبستگی وجود دارد.

به‌طوری که گشودگی بیشتر نسبت به تجارب با افزایش

خودآگاهی خصوصی همراه است. طبق مدل کوستا و مک‌کری

(۱۹۹۲) فردی که در برابر تجربه گشوده است، خلاق،

کنجکاو، پذیرنده ارزش‌ها و عقاید، آزاداندیش، تنوع‌طلب و

دارای تخیل قوی است (هسلم، ۲۰۰۷) و تصویرپردازی روشن،

توانایی خلق یک دنیای درونی و جالب و توانایی درک ضمنی

موقعیت‌هایی که مستلزم قرار گرفتن در جمع است، به علت خودآگاهی نسبت به تأثیری که بر دیگران می‌گذارند، نگران، عصبی و پرتنش‌اند و از بودن با دیگران و برقراری ارتباط با آنها پرهیز می‌کنند (بوگلز و دیگران، ۲۰۰۲).

یافته‌های به دست آمده از تحلیل رگرسیون نشان دادند گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی بعد خودآگاهی خصوصی را به‌طور مثبت پیش‌بینی می‌کند. آگاهی از تیزهوشی شامل شناخت احساس‌ها، نقاط قوت و ضعف، رفتارها و حساسیت عمیق نسبت به تجارب، درک محتوای تجارب و فردیت خود به عنوان یک فرد تیزهوش است. بدون خودآگاهی، فرد نمی‌تواند با تیزهوشی کنار بیاید زیرا آن را به طریقی در درون خود انکار می‌کند. همچنین فرد تیزهوش از طریق بروز آزادانه احساسات و تقسیم تجارب تیزهوشی با خود و دیگران به ویژه با تیزهوشان دیگر و گشودگی نسبت به تجارب، با قرار گرفتن در موقعیت‌های متنوع، افراد تیزهوش دیگر را به چالش می‌کشاند (آندریو و ماهونی، ۲۰۰۱). بنابراین، گشودگی به تجربه را می‌توان یکی از شاخص‌های خودآگاهی خصوصی دانست. از سوی دیگر، خودآگاهی نسبت به احساسات، تفکرها و عقاید با افزایش ویژگی‌هایی همچون شایستگی و نظم و ترتیب، خویش‌داری و تلاش برای موفقیت و کاهش ویژگی‌هایی همچون اضطراب و پریشانی همراه است. فرد وظیفه‌شناس دقت زیادی در انجام کارها دارد و به اجزای تکالیف توجه می‌کند. چنین فردی هدفمند و دارای قدرت جهت‌دهی خوب است و قبل از گرفتن تصمیم و انجام کار، تأمل می‌کند (هسلم، ۲۰۰۷). این ویژگی‌ها به فرد در ارزیابی خود، موقعیت و تصمیماتش کمک می‌کند و فرد با ارزیابی مداوم خود، خودآگاهی خصوصی بیشتری کسب می‌کند. بنابراین، قابلیت دو ویژگی شخصیتی گشودگی به تجربه و وظیفه‌شناسی در پیش‌بینی خودآگاهی خصوصی قابل توجیه است.

از دیگر نتایج پژوهش حاضر این بود که توافق‌جویی و نوروزگرایی به‌طور مثبت پیش‌بینی‌کننده بعد خودآگاهی عمومی هستند. بر اساس الگوی کوستا و مک‌کری (۱۹۹۲) افراد توافق‌جو، متواضع، همدل و مهربان هستند و در مواجهه با رویدادهای زندگی سازش‌پذیر و منعطف هستند و گرایش به

احساسات درونی از خصوصیات چنین فردی است (مک‌کری و کوستا، ۲۰۰۳). تحقیق حاضر نشان داد این ویژگی‌ها با بالا بودن سطح خودآگاهی خصوصی در دانش‌آموزان تیزهوش همراه بود. این نتایج با یافته‌های (براون و ریان، ۲۰۰۳؛ ریلو و الیک، ۲۰۱۰) همسو است. بررسی الگوی همبستگی عامل وظیفه‌شناسی و ابعاد خودآگاهی حاکی از آن است که فزونی وظیفه‌شناسی با افزایش خودآگاهی خصوصی و کاهش اضطراب اجتماعی همراه است که با نتایج حاصل از پژوهش‌های ریلو و الیک (۲۰۱۰) و نیستد و یونبرگ (۲۰۰۲) همسو است. افرادی که از اضطراب اجتماعی رنج می‌برند، سطح بالاتری از شرمندگی را نشان می‌دهند. در این شرایط نیازهای شخصی و خصوصیات فرد به‌وسیله دیگران ارزیابی می‌شود. از این‌رو، ارزش‌های اجتماعی را ناپایدار و غیرقابل مهار می‌کنند. اضطراب اجتماعی می‌تواند با نگرانی از اینکه فرد مورد علاقه دیگران است و اعتقاداتی که قادر به انجام آنها نیست، بروز کند (بوگلز، ریجسموس و جانگ، ۲۰۰۲). چنین فردی زمانی که با دیگران است، دچار اضطراب می‌شود و توانایی انجام صحیح کارها و وظایف خود را ندارد (فنسین و دیگران، ۱۹۷۵). بنابراین، دور از انتظار نیست که افزایش وظیفه‌شناسی با کاهش اضطراب اجتماعی همراه باشد.

پژوهش حاضر همسو با نتایج حاصل از پژوهش‌های پیشین در این زمینه (دیمتریو، ۲۰۰۳؛ نیستد و یونبرگ، ۲۰۰۲) مشخص ساخت فزونی توافق‌جویی با افزایش خودآگاهی خصوصی و خودآگاهی عمومی و همچنین کاهش اضطراب اجتماعی همراه است. عامل برون‌گردی صرفاً با اضطراب اجتماعی ارتباط منفی معنادار داشت و بین این عامل با دو بعد دیگر خودآگاهی ارتباطی یافت نشد. همچنین، بین نوروزگرایی با دو بعد خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی، رابطه مثبت حاصل شد؛ به این معنا که نوروزگرایی بیشتر با افزایش خودآگاهی عمومی و اضطراب اجتماعی همراه بود. این یافته‌ها با پژوهش ریلو و الیک (۲۰۱۰) همسو است و نشان می‌دهد افراد روان‌آزرده‌ای که خشم، اضطراب، سطح احترام به خود پایین، شرمندگی، عدم پایداری هیجانی و خودآگاهی از جمله خصوصیات شخصیتی آنهاست (مک‌کری و کوستا، ۲۰۰۳)، در

سمت دیگران، درک آنها و نوع‌دوستی از خصوصیات شخصیتی آنها است (خرمائی، ۱۳۸۵). افرادی که از خودآگاهی عمومی قوی‌تری برخوردارند نیز نسبت به ادراک دیگران از خود حساسیت بیشتری نشان می‌دهند. این افراد درباره دیگران و چگونگی تأثیر گذاشتن بر آنها نگران هستند (فنسین و دیگران، ۱۹۷۵).

همان‌طور که در پیشینه پژوهش بیان شد، برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه ویژگی‌های شخصیتی تیزهوشان بر سازگاری بیشتر تیزهوشان (امینی، ۲۰۰۵؛ براکن و برون، ۲۰۰۶؛ بیلی، ۲۰۰۹) و برخی دیگر بر آسیب‌پذیری بیشتر تیزهوشان در موقعیت تئیدی‌زا تأکید کرده‌اند (استرنبرگ و زانگ، ۱۹۹۵ نقل از ویلیامز، ۲۰۰۶؛ کروس و دیگران، ۲۰۰۶؛ کروس و دیگران، ۲۰۰۸؛ واینر، ۱۹۹۶ نقل از ویلیامز، ۲۰۰۶). برخی از پژوهش‌ها نیز بر رابطه بین نوروگرای و خودآگاهی عمومی تأکید کرده‌اند (ریلو و الیک، ۲۰۱۰). این یافته نشان می‌دهد به‌رغم اینکه تیزهوشان به سمت دیگران گرایش داشته و توافق‌جوتر هستند، اما، به علت خودآگاهی بالاتر از نظر هیجانی شفقت عمیق و نگرانی در ارتباطات را تجربه می‌کنند و سطوح بالای خودآگاهی در آنها به نگرانی زیاد برای تحول ارزش‌ها و بروز رفتارهای اضطرابی که از وجوه نوروگرای است، منجر می‌شود (ویلیامز، ۲۰۰۶). بنابراین، توافق‌جویی و نوروگرای می‌تواند خودآگاهی عمومی را به‌طور مثبت و معنادار پیش‌بینی کند.

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش حاضر این بود که نوروگرای به‌طور مثبت و برون‌گردی به‌طور منفی اضطراب اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند. ویژگی‌هایی همچون دیگردوستی، ترجیح گروه‌های بزرگ، جرأت‌مندی، باانرژی و خوش‌بین بودن و برخورداری از مهارت‌های اجتماعی تشکیل‌دهنده برون‌گردی هستند. همچنین برون‌گردی با شادکامی و هیجان‌های مثبت همبستگی نسبتاً بالایی دارد (کوستا و مک‌کری، ۱۹۹۲). تیزهوشان نیز در پایداری هیجانی، کمرویی در برابر جسارت، تنش در برابر آرامش و رک‌گویی در سطح متوسط هستند و به سمت شاد بودن، بامعنی بودن و علاقه‌مندی گرایش دارند (شونبسی و دیگران، ۲۰۰۴).

اضطراب اجتماعی بین نگرانی و پریشانی فرد از بودن با دیگران و میل به تنها ماندن است. افرادی که از سطح اضطراب اجتماعی بالا برخوردارند، به دلیل مضطرب شدن در مکان‌های شلوغ، از قرارگرفتن در شرایط جدید و ارتباط با افراد دیگر پرهیز می‌کنند (فنسین و دیگران، ۱۹۷۵) این ویژگی برخلاف وجوه توصیف‌کننده برون‌گردی شامل گروه‌جویی و اجتماعی بودن است که به‌وسیله کوستا و مک‌کری (۱۹۹۲) توصیف شده است. از سوی دیگر، پژوهش حاضر نشان داد افزایش نوروگرای با افزایش اضطراب اجتماعی همراه است. طبق نظریه پنج‌عاملی شخصیت (کوستا و مک‌کری، ۱۹۹۲) فرد روان‌آزوده نگران و مضطرب است و به دلیل وجود شرم و سطح احترام به خود پایین به برقراری ارتباط اجتماعی تمایل ندارد. بنابراین، نوروگرای به‌طور مثبت و برون‌گردی به‌طور منفی پیش‌بینی‌کننده اضطراب اجتماعی است.

در مجموع یافته‌های پژوهش حاضر طبق الگوی تمایز تیزهوشی از سرآمدی (گانیه، ۱۹۸۵ نقل از گانیه، ۲۰۰۴) مجموعه‌ای از عوامل محیطی و درون‌شخصی شامل شخصیت، انگیزش و خودآگاهی را در تبدیل توانایی‌های طبیعی به مهارت‌های رشدیافته مؤثر می‌داند. این یافته‌ها نشان دادند بین این عوامل روابطی پیچیده برقرار است. به بیان دیگر، نتایج این تحقیق مؤید ارتباط بین عوامل درون‌شخصی تیزهوشی است که در الگوی گانیه مورد بحث قرار نگرفته است.

بررسی نقش ویژگی‌های شخصیتی و خودآگاهی در انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش و تأثیر این عوامل بر سبک‌های یادگیری و نقش آن در پیشرفت تحصیلی آنها برای تحقیقات بعدی پیشنهاد می‌شود. توجه به مسائل شخصیتی و آموزشی دانش‌آموزان تیزهوش در هر جامعه‌ای موجب پرورش افرادی می‌شود که در آینده قادرند جامعه خود را با شایستگی اداره کنند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند شناخت عمیق‌تری از این گروه افراد فراهم آورد و از این طریق آموزش آنان را پربارتر سازد. هدف از این شناسایی، بهبود و ارتقای سطح آموزش و متناسب ساختن آن با ویژگی‌های فراگیری است که به آموزش‌های ویژه نیاز دارند. با شناسایی ماهیت این روابط، دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت این دانش‌آموزان می‌توانند در راستای برنامه‌ریزی آموزشی مؤثرتر

بر مبنای تفاوت‌های فردی آنان گام بردارند.

منابع

- effects of experimentally heightened self-awareness on fear, blushing, cognitions and social skills. *Cognitive Therapy and Research*, 26 (4), 461-472.
- Caldwell, C. (2010).** Identity, self-awareness and self-deception: Ethical implications for leaders and organizations. *Journal of Business Ethics*, 90, 393-406.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992).** *Professional Manual of NEOPI-R and NEO-FF-I*. Psychological Assessment Resources, Inc.
- Cross, T. L., Cassady, J. C., & Miller, K. A. (2006).** Suicide indention and personality characteristics among gifted adolescents. *The Gifted Child Quarterly*, 50 (4), 295-357.
- Cross, T. L., Cassady, J. G., Adixon, F., & Adams, C. M. (2008).** The psychology of gifted adolescents as measured by the MMPI-A. *The Gifted Child Quarterly*, 52 (4), 326-339.
- Demetriou, A. (2003).** Mind, self and personality: Dynamic interactions from late childhood to early adulthood. *Journal of Adult Development*, 4 (3), 151-171.
- Fenigstein, A. Scheier, M., & Buss, A. (1975).** Public and private self-consciousness: Assessment and theory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 43 (4), 522-527.
- Fung, C. (2011).** *Exploring individual self-awareness as it relates to self-acceptance and the quality of interpersonal relationships*. Master thesis, George L. Graziadio School of Business and Management Pepperdine University.
- Gagne, F. (2004).** Transforming gifts into talent: The DMGT as a developmental theory. *High Ability*
- خرمائی، ف. (۱۳۸۵).** بررسی مدل علی ویژگی‌های شخصیتی، جهت‌گیری‌های انگیزشی و سبک‌های شناختی یادگیری. رساله دکتری رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز.
- لطیفیان، م. و سیف، د. (۱۳۸۶).** تأثیر خودآگاهی بر اختلالات روابط بین‌فردی دانشجویان. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ویژه‌نامه علوم تربیتی*، ۲۶ (۳)، ۱۵۰-۱۳۷.
- Amini, M. (2005).** Identifying stressors and reactions to stressors in gifted and non-gifted students. *International Education Journal*, 6 (2), 136-140.
- Andrew, S., & Mahoney, M. S. (2001).** Coping through awareness: A transformational tool for coping with being highly gifted. *Counseling the Gifted*, 1-6.
- Avsec, A., & Bajec, B. (2006).** Validation of the Slovene version of the Self-Consciousness Scale. *Horizons of Psychology*, 15 (1), 7-22.
- Bailey, C. L. (2009).** *An examination of the relationships between ego development, Dabrowski's theory of positive disintegration and the behavioral characteristics of gifted adolescents*. PhD Dissertation, College of William and Mary in Virginia.
- Bracken, B. A., & Brown, E. F. (2006).** Behavioral identification and assessment of gifted and talented students. *Journal of Psycho-Educational Assessment*, 24 (2), 112-122.
- Brown, K. W., & Ryan, R. M. (2003).** The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84 (4), 822-848.
- Bugels, S. M., Rijsemus, W., & Jong, P. D. (2002).** Self-focused attention and social anxiety: The

- private and public self-consciousness: Construct and discriminant validity. *European Journal of Personality*, 16, 143-159.
- Realo, A., & Allik, J. (2010).** The Estonian self-consciousness scale and its relation to the five-factor model of personality. *Journal of Personality Assessment*, 70, 109-124.
- Sauder, A. (2009).** *Exploring adults perception of giftedness in their pursuit of graduate education.* Master dissertation, Brock University.
- Scheier, M. F., & Carver, C. H. (1985).** The self-consciousness scale revised for use with general populations. *Journal of Applied Social Psychology*, 15 (8), 687-699.
- Shaughnessy, M. F., Kang, M. H., Greene, M., Misutova, M., Suomala, J., & Siltala, R. (2004).** 16PF personality profile of gifted children: Preliminary report of an international study. *North American Journal of Psychology*, 6 (1), 51-54.
- Thomson, M. (2006).** *Supporting gifted and talented pupils in the secondary school.* London: Paul Chapman Publishing.
- Williams, P. (2006).** *A study of the influence of the academic achievement on anxiety and self actualization of first-semester nursing students.* PhD Dissertation, University of Hoston.
- Studies*, 15 (2), 115-149.
- Goldberg, L. R. (1999).** Abroad-brand with, public domain, personality measuring the lower-level facets of several five factor models. In I. Marvields, I. J. Deary, F., De Fruyt, and F. Ostendorf (eds), *Personality psychology in Europe.* Tilburg, The Netherlands: Thilburg Press.
- Haslam, N. (2007).** *Introduction to personality and intelligence.* London: Sage Foundations of Psychology.
- Inge, C. M., & Seggelen, V. D. (2013).** Reflective personality: Identifying cognitive style and cognitive complexity. *Current Psychology*, 32, 82-99.
- Keenan, J. P., Guise, K., Kelly, K., Romanowski, J., Vogeley, K., Platek, S. M., & Murray, E. (2007).** The anatomical and evolutionary relationship between self-awareness and theory of mind. *Human Nature*, 18, 132-142.
- McCrae, R., Costa, P. (2003).** *Personality in adulthood: A five factor theory perspective.* London: The Gilford Press.
- Morin, A. (2005).** Levels of consciousness and self-awareness: A comparison and integration of various neurocognitive views. *Consciousness and Cognition*, 15, 358-371.
- Nystedt, L., & Ljungberg, A. (2002).** Facets of